

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБ 7. Спортивна травматологія

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
галузь знань I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
спеціальність I7 Терапія та реабілітація
освітньо-професійна програма «Фізична терапія, ерготерапія»
форма(и) здобуття освіти денна

Київ-2025 рік

ЗМІСТ

1	Загальна інформація про навчальну дисципліну	4
2	Опис навчальної дисципліни	5
2.1	Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни	5
2.2	Міждисциплінарні зв'язки:	6
3	Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми	7
4	Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми	7
5	Структура та обсяг навчальної дисципліни	7
5.1	Тематика семінарських занять	9
5.2	Тематика практичних занять	11
5.3	Тематика лабораторних занять	11
5.4	Тематика самостійної роботи здобувачів	11
6	Інформація про індивідуальне завдання	12
7	Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни	13
8	Політика дисципліни	15
9	Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача	17
9.1	Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.	17
9.2	Методи контролю та оцінювання	17
9.3	Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.	18
9.4	Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми підсумкового (семестрового) контролю.	21
9.5	Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті	22
10	Рекомендовані джерела інформації	22

1 Загальна інформація про навчальну дисципліну

1.1. Назва навчальної дисципліни, код в освітній програмі	Спортивна травматологія, ВБ7
1.2. Статус навчальної дисципліни	Вибіркова дисципліна професійної підготовки
1.3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	3-й рік навчання, 6-й семестр
1.4. Обсяг навчальної дисципліни за формами здобуття освіти	очна (денна)
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин, в тому числі:	120
• аудиторні години	40
лекції	20
семінарські заняття	20
• самостійна робота	80
1.5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	залік
1.6. Інформація про консультації	Згідно затвердженого графіка консультацій
1.7. Мова викладання	українська
1.8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача(ів) (науковий ступінь, вчене звання)	кандидат юридичних наук, доцент Ікаєв Андрій Русланович
1.9. Контактна інформація викладача	ikaev.andrey@tnu.edu.ua

2 Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни

Дисципліна «Спортивна травматологія» є вибірковою дисципліною професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності І7 Терапія та реабілітація та спрямована на формування системних знань про механізми виникнення спортивних травм, їх клінічні прояви, принципи профілактики, надання першої долікарської допомоги та організацію реабілітаційного процесу у спортсменів.

У межах дисципліни розглядаються загальні та біомеханічні основи спортивного травматизму, класифікація і механізми ушкоджень опорно-рухового апарату, функціональні порушення м'язової системи, а також особливості регіональних травм верхніх і нижніх кінцівок, хребта, судин і нервової системи у спорті. Значна увага приділяється ролі фізичного терапевта у міждисциплінарній команді, плануванню та реалізації індивідуалізованих програм фізичної терапії, оцінюванню функціонального стану спортсменів і профілактиці повторних ушкоджень.

Вивчення дисципліни забезпечує формування у здобувачів здатності аналізувати клініко-функціональні наслідки спортивних травм, обґрунтовувати вибір засобів і методів фізичної терапії, застосовувати сучасні підходи до реабілітації та профілактики спортивного травматизму з урахуванням виду спорту, рівня фізичних навантажень і індивідуальних особливостей спортсмена.

2.1 Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Спортивна травматологія» є формування у здобувачів вищої освіти системних теоретичних знань і практично орієнтованих умінь щодо розпізнавання спортивних травм і захворювань опорно-рухового апарату, розуміння механізмів їх виникнення, принципів профілактики, надання першої долікарської допомоги та планування й реалізації заходів фізичної терапії в процесі реабілітації спортсменів.

Завданнями вивчення дисципліни є ознайомлення здобувачів вищої освіти з сучасними уявленнями про спортивний травматизм, класифікацію та клінічні прояви спортивних травм, біомеханічні та функціональні передумови ушкоджень опорно-рухового апарату, а також із роллю фізичного терапевта у міждисциплінарній системі медико-реабілітаційного забезпечення спортсменів. Важливим завданням дисципліни є формування навичок клініко-функціонального аналізу стану спортсменів після травм, обґрунтування вибору засобів і методів фізичної терапії та застосування профілактичних заходів з урахуванням виду спорту, характеру фізичних навантажень і індивідуальних особливостей.

Цілями вивчення дисципліни є розвиток у здобувачів здатності інтегрувати знання з анатомії, фізіології, біомеханіки та клінічних дисциплін для вирішення професійних завдань у сфері спортивної травматології;

формування готовності до самостійного прийняття обґрунтованих рішень у межах компетенцій фізичного терапевта; набуття вмінь застосовувати сучасні підходи до реабілітації та профілактики спортивного травматизму з орієнтацією на відновлення функціональної здатності, безпечне повернення спортсменів до тренувальної діяльності та зниження ризику повторних ушкоджень.

2.2 Міждисциплінарні зв'язки:

Пререквізити дисципліни «Спортивна травматологія»

ОК 10. Анатомія та фізіологія людини

ОК 13. Біомеханіка та клінічна кінезіологія

ОК 14. Основи фізичної терапії. Вступ до спеціальності

ОК 15. Основи загальної патології та патофізіології

ОК 18. Долікарська медична допомога

ОК 19. Масажні технології

ОК 21. Терапевтичні вправи

ОК 22. Методи дослідження у фізичній терапії

Постреквізити дисципліни «Спортивна травматологія»

ОК 23. Технології лікувального та спортивного масажу у різновіковому аспекті

ОК 24. Фізична терапія при захворюваннях опорно-рухового апарату

ОК 25. Фізична терапія при захворюваннях нервової системи

ОК 29. Фізична терапія при хірургічних захворюваннях та онкології

ОК 31. Технічні засоби у фізичній терапії

ОК 32. Основи спортивної медицини

ОК 37. Інструментальні методи функціональної діагностики та клініко-лабораторні дослідження

Формат проведення дисципліни

Дисципліна «Спортивна травматологія» є вибірковою дисципліною професійної підготовки для здобувачів вищої освіти спеціальності І7 Терапія та реабілітація. Навчальний процес організовується у змішаному форматі з поєднанням аудиторних та дистанційних форм навчання.

Види навчальних занять включають лекції та семінарські заняття. Лекційні заняття спрямовані на формування системних теоретичних знань з основ спортивної травматології, механізмів спортивних травм та принципів реабілітації спортсменів. Семінарські заняття орієнтовані на поглиблення теоретичного матеріалу, розвиток клінічного мислення, аналіз ситуаційних завдань і формування професійних умінь фізичного терапевта.

Навчання здійснюється з використанням змішаного формату: очні заняття поєднуються з дистанційними формами навчальної взаємодії. Для проведення онлайн-занять, консультацій та поточного контролю використовуються сервіси Google Meet, а для організації навчальних матеріалів, завдань, комунікації та зворотного зв'язку — платформа Google Classroom.

Поточний контроль здійснюється у формі усного опитування на семінарських заняттях з оцінюванням рівня засвоєння навчального матеріалу, вміння застосовувати теоретичні знання та аргументувати професійні

рішення. Проміжний контроль передбачає проведення тестування після завершення кожного модуля з метою перевірки системності та повноти знань.

Форми індивідуальних навчальних завдань включають виконання двох рефератів за темами 1.1 та 1.3, підготовку двох презентацій за темами 1.2 та 1.4, а також виконання чотирьох практичних завдань (ситуативних кейсів) за темами 2.1, 2.2, 2.3 та 2.4.

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється у формі заліку, який проводиться відповідно до результатів поточної та проміжної успішності здобувачів вищої освіти.

3 Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми

Вибіркова дисципліна професійної підготовки

4 Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

Вибіркова дисципліна професійної підготовки

5 Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин			
	усього годин	денна форма навчання		
		у тому числі	Л	Сем
1	2	3	4	5
МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ТА БІОМЕХАНІЧНІ ОСНОВИ СПОРТИВНОЇ ТРАВМАТОЛОГІЇ	60	12	8	40
Тема 1.1. Предмет, завдання та місце спортивної травматології у фізичній терапії. Спортивна травматологія як міждисциплінарна галузь клінічних і реабілітаційних знань. Мета і завдання спортивної травматології. Поняття спортивної травми та спортивного захворювання. Поширеність і значення спортивного травматизму. Місце дисципліни у системі підготовки фахівців зі спеціальності І7 Терапія та реабілітація. Роль фізичного терапевта у профілактиці травм, наданні першої долікарської допомоги та реабілітації спортсменів. Міжпрофесійна взаємодія у спортивній медицині	14	2	2	10
Тема 1.2. Класифікація, механізми та клінічні прояви спортивних травм. Класифікація спортивних травм і захворювань опорно-рухового апарату. Гострі та хронічні ушкодження. Механізми виникнення травм залежно від виду спорту, інтенсивності та характеру навантажень. Загальні клінічні прояви травм (біль, набряк, порушення функції, крововилив). Місцеві прояви ушкоджень. Значення ранньої клініко-функціональної оцінки	14	2	2	10

1	2	3	4	5
для вибору реабілітаційної тактики				
Тема 1.3. М'язовий біль та функціональні порушення м'язової системи у спортсменів. Болючість м'язів із відстроченим проявом (DOMS): визначення, патогенетичні механізми, клінічні ознаки. Методи функціонального обстеження м'язової системи у спортсменів. Профілактика м'язового болю з урахуванням принципів побудови тренувального процесу. Засоби фізичної терапії при DOMS. Синдром «жорсткого м'яза»: клінічні прояви, наслідки для рухової функції та підходи до реабілітації	16	4	2	10
Тема 1.4. Ушкодження м'язів у спорті: діагностика, невідкладна допомога та реабілітація. Часткові та повні розриви м'язів у спортсменів. Механізми ушкодження та фактори ризику. Клінічні ознаки м'язових травм. Принципи надання першої долікарської допомоги у гострому періоді. Основні етапи регенерації м'язової тканини. Роль фізичної терапії у відновленні сили, еластичності та координації. Планування фізичних навантажень після перенесених м'язових ушкоджень	16	4	2	10
МОДУЛЬ 2. РЕГІОНАЛЬНІ СПОРТИВНІ ТРАВМИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ СПОРТСМЕНІВ	60	8	12	40
Тема 2.1. Ушкодження верхньої кінцівки у спортсменів. Особливості травм і захворювань верхньої кінцівки та плечового пояса у спортсменів. Структурна та біомеханічна організація рухового сегмента. Методи клініко-функціонального обстеження верхньої кінцівки. Типові «професійні» синдроми у спортсменів різних видів спорту. Профілактика ушкоджень верхньої кінцівки. Роль фізичної терапії у відновленні функції плечового, ліктьового та променево-зап'ясткового суглобів	16	2	4	10
Тема 2.2. Ушкодження нижньої кінцівки у спортсменів. Травми і захворювання нижньої кінцівки та тазового пояса у спортсменів. Біомеханічні особливості рухового сегмента. Вікові та статеві особливості формування кісткових структур. Методи оцінювання функціонального стану кульшового, колінного, гомілковостопного суглобів і стопи. Типові синдроми перевантаження. Профілактика та реабілітація при ушкодженнях нижньої кінцівки	16	2	4	10
Тема 2.3. Ушкодження хребта, судин та нервової системи у спорті. Особливості травм хребта у спортсменів. Біомеханічні та функціональні характеристики хребетного стовпа. Методи клінічного обстеження. Травматичні ушкодження судин і кровотечі у спорті, принципи першої долікарської допомоги. Ушкодження центральної та периферичної нервової системи: струс, забій мозку, ушкодження нервів. Роль фізичного терапевта у ранньому та відновному періодах	14	2	2	10
Тема 2.4. Реабілітація спортсменів та профілактика спортивного травматизму.	14	2	2	10

1	2	3	4	5
Принципи організації комплексної реабілітації спортсменів після травм і захворювань опорно-рухового апарату. Етапи реабілітаційного процесу. Засоби та методи фізичної терапії у спорті. Індивідуалізація реабілітаційних програм. Синдром перетренованості та хронічної втоми у спортсменів. Профілактика спортивного травматизму як складова професійної діяльності фізичного терапевта				
РАЗОМ	<i>годин</i>	120	20	20
	<i>кредитів</i>	4		
Підсумковий (семестровий) контроль		<i>залік</i>		

5.1 Тематика семінарських занять

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин
		Очна (денна)
1.	<p>Тема 1.1. Предмет, завдання та місце спортивної травматології у фізичній терапії (1 семінарське заняття, 2 год)</p> <p>Семінарське заняття №1</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформуванню у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про спортивну травматологію як складову професійної підготовки фізичного терапевта, її предмет, завдання та значення у системі реабілітації спортсменів.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення поняття спортивної травматології та її міждисциплінарного характеру; – аналіз ролі фізичного терапевта у профілактиці та реабілітації спортивних травм; – розгляд основних напрямів діяльності фахівця з фізичної терапії у спорті; – дискусія щодо значення спортивної травматології у професійній практиці 	2
2.	<p>Тема 1.2. Класифікація, механізми та клінічні прояви спортивних травм (1 семінарське заняття, 2 год)</p> <p>Семінарське заняття №2</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформуванню у здобувачів вищої освіти знання щодо класифікації спортивних травм та вміння аналізувати механізми їх виникнення і клінічні прояви.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз основних класифікацій спортивних травм; – розгляд механізмів виникнення гострих і хронічних ушкоджень; – обговорення загальних і місцевих клінічних проявів травм; – розбір типових ситуацій зі спортивної практики 	2
3.	<p>Тема 1.3. М'язовий біль та функціональні порушення м'язової системи у спортсменів (1 семінарське заняття, 2 год)</p> <p>Семінарське заняття №3</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформуванню у здобувачів вищої освіти розуміння механізмів виникнення м'язового болю у спортсменів та підходів до його профілактики і корекції засобами фізичної терапії.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення феномена м'язового болю з відстроченим проявом; 	2

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз патогенетичних механізмів розвитку DOMS; – розгляд методів функціонального оцінювання м'язів; – дискусія щодо ролі фізичної терапії у профілактиці м'язових порушень 	
4.	<p>Тема 1.4. Ушкодження м'язів у спорті: діагностика, невідкладна допомога та реабілітація (1 семінарське заняття, 2 год)</p> <p>Семінарське заняття №4</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів вищої освіти знання про види ушкоджень м'язів та навички клінічного аналізу і вибору реабілітаційної тактики.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз механізмів часткових і повних розривів м'язів; – обговорення клінічних ознак м'язових ушкоджень; – розгляд принципів першої долікарської допомоги; – аналіз етапів відновлення м'язової тканини 	2
5.	<p>Тема 2.1. Ушкодження верхньої кінцівки у спортсменів (2 семінарські заняття, 4 год)</p> <p>Семінарське заняття №5</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про особливості травм верхньої кінцівки у спортсменів та методи їх функціональної оцінки.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз біомеханіки плечового пояса та верхньої кінцівки; – розгляд типових ушкоджень у різних видах спорту; – обговорення методів клініко-функціонального обстеження; – аналіз профілактичних заходів. <p>Семінарське заняття №6</p> <p><i>Мета заняття:</i> поглибити знання здобувачів щодо реабілітації при ушкодженнях верхньої кінцівки.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз реабілітаційних підходів при травмах плеча, ліктя та кисті; – обговорення етапів відновлення функції; – розбір клінічних прикладів; – дискусія щодо повернення спортсменів до тренувань 	4
6.	<p>Тема 2.2. Ушкодження нижньої кінцівки у спортсменів (2 семінарські заняття, 4 год)</p> <p>Семінарське заняття №7</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів вищої освіти знання про біомеханічні та функціональні особливості травм нижньої кінцівки.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз будови та функції тазового пояса і нижньої кінцівки; – розгляд типових ушкоджень у спортсменів; – обговорення методів функціонального оцінювання; – аналіз факторів ризику травматизму. <p>Семінарське заняття №8</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформувати практично орієнтоване розуміння</p>	4

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	реабілітації після травм нижньої кінцівки. Зміст заняття: – обговорення реабілітаційних програм при травмах кульшового, колінного та гомілковостопного суглобів; – аналіз етапів відновлення; – розбір клінічних ситуацій; – дискусія щодо профілактики повторних ушкоджень	
7.	Тема 2.3. Ушкодження хребта, судин та нервової системи у спорті (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №9 Мета заняття: сформувані у здобувачів вищої освіти уявлення про особливості травм хребта, судин та нервової системи у спортсменів. Зміст заняття: – аналіз механізмів ушкоджень хребта; – розгляд видів кровотеч та принципів першої долікарської допомоги; – обговорення ушкоджень центральної та периферичної нервової системи; – аналіз ролі фізичного терапевта у відновному періоді	2
8.	Тема 2.4. Реабілітація спортсменів та профілактика спортивного травматизму (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №10 Мета заняття: сформувані у здобувачів вищої освіти системне бачення реабілітації спортсменів та профілактики спортивного травматизму. Зміст заняття: – обговорення принципів комплексної реабілітації спортсменів; – аналіз етапів реабілітаційного процесу; – розгляд синдрому перетренованості; – дискусія щодо профілактики спортивних травм у професійній діяльності фізичного терапевта	2
	Всього	20

5.2 Тематика практичних занять

Практичні заняття програмою не передбачені.

5.3 Тематика лабораторних занять

Лабораторні заняття програмою не передбачені.

5.4 Тематика самостійної роботи здобувачів

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин
1	Тема 1.1. Предмет, завдання та місце	Опрацювання лекційних і семінарських матеріалів; самостійний аналіз ролі	10

	спортивної травматології у фізичній терапії	спортивної травматології у системі фізичної терапії; підготовка та написання реферату за темою; підготовка до усного опитування на семінарському занятті	
2	Тема 1.2. Класифікація, механізми та клінічні прояви спортивних травм	Самостійне опрацювання навчально-методичних матеріалів; аналіз класифікацій спортивних травм і механізмів їх виникнення; підготовка мультимедійної презентації; підготовка до тестового контролю за модулем	10
3	Тема 1.3. М'язовий біль та функціональні порушення м'язової системи у спортсменів	Опрацювання лекційних і семінарських матеріалів; аналіз патогенезу м'язового болю з відстроченим проявом; підготовка та написання реферату за темою; підготовка до усного опитування	10
4	Тема 1.4. Ушкодження м'язів у спорті: діагностика, невідкладна допомога та реабілітація	Самостійне опрацювання навчально-методичних матеріалів; аналіз видів м'язових ушкоджень і принципів першої долікарської допомоги; підготовка мультимедійної презентації; підготовка до тестового контролю за модулем	10
5	Тема 2.1. Ушкодження верхньої кінцівки у спортсменів	Опрацювання лекційного та семінарського матеріалу; аналіз біомеханічних і функціональних особливостей травм верхньої кінцівки; виконання практичної роботи; підготовка до усного опитування	10
6	Тема 2.2. Ушкодження нижньої кінцівки у спортсменів	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів; аналіз типових ушкоджень нижньої кінцівки та факторів ризику; виконання практичної роботи; підготовка до тестового контролю за модулем	10
7	Тема 2.3. Ушкодження хребта, судин та нервової системи у спорті	Опрацювання лекційних і семінарських матеріалів; аналіз механізмів ушкоджень хребта, судин і нервової системи; виконання практичної роботи; підготовка до усного опитування	10
8	Тема 2.4. Реабілітація спортсменів та профілактика спортивного травматизму	Самостійне опрацювання навчально-методичних матеріалів; аналіз принципів комплексної реабілітації спортсменів; виконання практичної роботи; підготовка до підсумкового контролю (заліку)	10
		Всього	80

6 Інформація про індивідуальне завдання

Робочою програмою навчальної дисципліни «Спортивна травматологія» передбачено виконання індивідуальних навчальних завдань як складової поточного контролю результатів навчання. Індивідуальні завдання спрямовані на поглиблення та систематизацію теоретичних знань здобувачів вищої освіти з питань спортивного травматизму, формування цілісного уявлення про механізми виникнення спортивних травм, принципи надання першої

долікарської допомоги та реабілітації спортсменів, розвиток професійного й клінічного мислення фізичного терапевта.

Індивідуальні навчальні завдання реалізуються у формах практичних завдань (ситуативних кейсів), рефератів і мультимедійних презентацій відповідно до тем навчальної дисципліни, семінарських занять і програмних результатів навчання.

6.1 Орієнтовні теми практичних завдань (ситуативних кейсів)

Практичні роботи мають аналітико-прикладний характер і орієнтовані на формування професійних умінь фізичного терапевта щодо клініко-функціонального аналізу спортивних травм, оцінювання функціонального стану опорно-рухового апарату та обґрунтування реабілітаційних заходів.

1. Аналіз ушкоджень плечового пояса та верхньої кінцівки у спортсменів з позицій біомеханіки та функціональної анатомії.
2. Функціональна оцінка травм нижньої кінцівки у спортсменів та обґрунтування реабілітаційної тактики.
3. Аналіз ушкоджень хребта у спорті та визначення ролі фізичної терапії на різних етапах відновлення.
4. Оцінка судинних і нервових ушкоджень у спортсменів та особливостей реабілітаційного процесу.

6.2 Орієнтовні теми рефератів

1. Спортивна травматологія як складова професійної підготовки фізичного терапевта.
2. Механізми виникнення та профілактика спортивних травм у різних видах спорту.
3. М'язовий біль у спортсменів: патогенез, клінічні прояви та реабілітаційні підходи.
4. Роль фізичного терапевта у системі медико-реабілітаційного забезпечення спортсменів.

6.3 Орієнтовні теми презентацій

1. Класифікація спортивних травм і їх клініко-функціональні особливості.
2. Перша долікарська допомога при спортивних травмах опорно-рухового апарату.
3. Реабілітація спортсменів після ушкоджень м'язів і зв'язок.
4. Профілактика спортивного травматизму та синдром перетренованості у спортсменів.

7 Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

Засоби навчання:

У процесі викладання навчальної дисципліни «Спортивна травматологія» використовуються сучасні навчально-методичні, технічні та інформаційні засоби, що забезпечують реалізацію освітнього процесу в очному та змішаному форматах.

До засобів навчання належать навчально-методичні матеріали дисципліни (робоча програма, презентації лекцій, методичні рекомендації до

семінарських і практичних занять), наукова та навчальна література з питань спортивної травматології, фізичної терапії та спортивної медицини.

У навчальному процесі застосовуються мультимедійні засоби (комп'ютер, мультимедійний проєктор, інтерактивні презентації, відеоматеріали з клінічними прикладами спортивних травм і методами реабілітації), а також наочні матеріали (схеми, таблиці, анатомічні зображення, моделі опорно-рухового апарату).

Для організації дистанційної та змішаної форми навчання використовуються цифрові освітні платформи Google Classroom (розміщення навчальних матеріалів, завдань, зворотний зв'язок) та Google Meet (проведення онлайн-занять, консультацій, обговорень і поточного контролю).

З метою формування практично орієнтованих умінь у здобувачів вищої освіти використовуються кейс-методи, ситуаційні завдання, клінічні приклади, тестові завдання для проміжного контролю та засоби оцінювання результатів навчання.

Для проведення навчальних занять використовуються:

- шведська стінка Ladas Lider для демонстрації та аналізу рухових патернів, біомеханіки рухів і профілактики травм опорно-рухового апарату;
- степ-платформа Generation Fitness для моделювання функціональних навантажень на нижні кінцівки, аналізу механізмів перевантаження та відновлення після спортивних травм;
- реабілітаційні бруси з перешкодами Антон для навчання та аналізу особливостей ходьби, рівноваги й координації після ушкоджень;
- реабілітаційні сходи з різним кроком Tia-Sport для оцінювання навантаження на суглоби нижніх кінцівок та планування реабілітаційних втручань у спортсменів;
- балансувальна платформа кільце SNS для розвитку постуральної стабільності, пропріоцепції та профілактики повторних травм;
- м'ячі для фітнесу FitGo для виконання вправ у різних вихідних положеннях з метою аналізу стабілізаційних механізмів та контролю руху;
- обважнювачі-манжети для рук і ніг Zelart та FitGo для дозованого функціонального навантаження у процесі реабілітації після спортивних травм;
- медболи IronMaster та Record Medicine Ball для розвитку сили, координації та витривалості з урахуванням особливостей відновлення спортсменів;
- набір гантелей PowerPlay Fitness Dumbbells для аналізу силових навантажень і відновлення м'язової функції;
- масажні ролики EasyFit Grid Roller Extreme та PowerPlay Mini EPP Foam Roller для міофасціального розслаблення, профілактики м'язового перенапруження та відновлення;
- напівсфери масажні EasyFit для тренування рівноваги, стабілізації та координації після ушкоджень;
- валики та напіввалики для реабілітації і масажу EasyFit та 4Fizio для позиціонування та відпрацювання елементів відновлення;

- масажні м'ячі EasyFit Goober та Zelart Duoball для сенсорної стимуляції та зменшення м'язового напруження;
- масажний стіл Vigor для демонстрації та аналізу відновлювальних методів після спортивних травм;
- фіксатори та еластичні биндажі для колінного суглоба для вивчення принципів зовнішньої стабілізації та профілактики повторних ушкоджень;
- ростомір медичний підлоговий Aton для антропометричної оцінки спортсменів;
- рулетка спортивна (стрічка мірна) геодезична Star Brand для вимірювання функціональних показників руху.

Зазначене обладнання забезпечує можливість практичного опрацювання тем дисципліни, формування навичок клініко-функціональної оцінки спортивних травм, планування та реалізації реабілітаційних заходів і профілактики травматизму.

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення:

- 1) Робоча програма навчальної дисципліни
- 2) Силабус дисципліни
- 3) Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
- 4) Перелік основної й додаткової літератури вказано в робочій програмі,

8 Політика дисципліни

Політика щодо	Зміст політики
Політика щодо академічної доброчесності	Здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни «Спортивна травматологія» зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності, самостійності та відповідальності у виконанні всіх видів навчальної роботи. У письмових і усних завданнях мають бути коректно оформлені посилання на використані джерела, дотримані вимоги до академічного цитування та професійної етики. Не допускаються плагіат, списування, подання чужих робіт як власних або спотворення результатів навчальної діяльності. У разі виявлення порушень застосовуються заходи відповідно до внутрішніх нормативних документів закладу вищої освіти.
Використання інструментів штучного інтелекту при виконанні завдань з дисципліни	Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися здобувачами як допоміжний засіб для пошуку інформації, попереднього структурування матеріалу, уточнення термінології та підготовки до занять зі спортивної травматології. Водночас кінцеві результати виконаних завдань повинні базуватися на самостійному аналізі клініко-функціональних ситуацій, фахових міркуваннях і власних висновках здобувача. Роботи, що містять некритично використані або повністю згенеровані матеріали без авторського осмислення, не зараховуються.
Використання матеріалів з джерел відкритого доступу	Використання матеріалів з відкритих інформаційних ресурсів дозволяється за умови їх наукової достовірності, відповідності тематиці дисципліни «Спортивна

	травматологія» та обов'язкового зазначення джерел. Усі запозичення повинні бути оформлені відповідно до вимог академічного цитування. Недотримання правил використання матеріалів відкритого доступу розглядається як порушення принципів академічної доброчесності.
Дотримання принципів та норм етики і професійної деонтології	Учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися норм професійної етики, взаємної поваги та коректної комунікації під час лекційних і семінарських занять. Очікується толерантна поведінка, конструктивна участь в обговореннях клінічних ситуацій, дотримання етичних принципів, притаманних професійній діяльності фізичного терапевта у роботі зі спортсменами та особами з травмами.
Відвідування	Відвідування лекційних і семінарських занять є важливою умовою ефективного засвоєння навчального матеріалу зі спортивної травматології. У разі пропуску занять з поважних причин здобувач вищої освіти зобов'язаний завчасно повідомити викладача та виконати визначені форми відпрацювання у погоджені строки.
Дедлайни	Навчальні, індивідуальні та самостійні завдання виконуються у строки, визначені робочою програмою дисципліни та викладачем. Порушення встановлених термінів без обґрунтованих причин може призвести до зниження оцінки або незарахування відповідного виду навчальної роботи.
Визнання та перезарахування здобувачу результатів навчання з навчальної дисципліни	Результати навчання, здобуті здобувачем вищої освіти в інших закладах вищої освіти або в межах програм академічної мобільності, можуть бути визнані та перезараховані за умови відповідності їх змісту та обсягу програмним результатам навчання дисципліни «Спортивна травматологія» згідно з внутрішніми нормативними документами Університету.
Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті	Результати навчання, набуті у процесі неформальної та/або інформальної освіти, можуть бути зараховані за умови підтвердження їх відповідності програмним результатам дисципліни та проходження процедури оцінювання відповідно до встановленого порядку і чинного законодавства України (платформи: Physiopedia Plus, Академія НСЗУ, Prometheus)
Порядок відпрацювання пропущених занять	Пропущені лекційні та семінарські заняття відпрацьовуються шляхом виконання індивідуальних письмових або аналітичних завдань, підготовки презентацій, рефератів чи усного захисту відповідних тем у формах і строки, погоджені з викладачем дисципліни.
Оцінювання	Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється комплексно з урахуванням результатів поточного контролю, тестування після кожного модуля, підсумкового контролю у формі заліку, активності на семінарських заняттях, якості виконання практичних робіт, рефератів і презентацій відповідно до вимог робочої програми дисципліни «Спортивна травматологія».

9 Система та критерії оцінювання результатів навчання

здобувача

9.1 Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Спортивна травматологія» здійснюється поетапно впродовж семестру та ґрунтується на поєднанні поточного, проміжного і підсумкового контролю. Такий підхід забезпечує системне відстеження рівня засвоєння навчального матеріалу, дає змогу оцінити розуміння здобувачами вищої освіти механізмів спортивних травм, клінічних проявів ушкоджень опорно-рухового апарату та здатність застосовувати отримані знання у професійно орієнтованих ситуаціях фізичної терапії та реабілітації спортсменів.

Поточний контроль здійснюється під час семінарських занять і спрямований на перевірку засвоєння основних понять і положень спортивної травматології. У межах поточного контролю враховуються результати усних відповідей, активність участі в обговоренні навчальних і клінічних ситуацій, якість виконання та захисту практичних робіт, рефератів і мультимедійних презентацій, а також уміння аргументовано обґрунтовувати вибір реабілітаційних підходів у межах професійних компетентностей фізичного терапевта.

Проміжний контроль проводиться після завершення вивчення кожного модуля у формі тестування та має на меті оцінювання цілісності й системності знань, логічності засвоєння навчального матеріалу та здатності інтегрувати теоретичні положення для аналізу типових і ускладнених ситуацій спортивного травматизму.

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни здійснюється у формі заліку. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного й проміжного контролю, а також виконання індивідуальних і самостійних завдань, передбачених робочою програмою. Здобувачі вищої освіти, які не виконали вимоги навчальної дисципліни або не набрали мінімально необхідної кількості балів, вважаються такими, що мають академічну заборгованість відповідно до чинних нормативних документів закладу вищої освіти.

9.2 Методи контролю та оцінювання

Контроль і оцінювання результатів навчання з дисципліни «Спортивна травматологія» здійснюються з використанням комплексу взаємодоповнювальних методів, спрямованих на перевірку рівня теоретичної підготовки та сформованості практично орієнтованих умінь, необхідних для професійної діяльності фізичного терапевта у сфері спортивної реабілітації.

Основними методами контролю є усне опитування під час семінарських занять, оцінювання виконання та захисту практичних робіт, перевірка

рефератів і мультимедійних презентацій, а також модульне тестування. Під час оцінювання особлива увага приділяється здатності здобувачів аналізувати механізми спортивних травм, інтерпретувати клініко-функціональні прояви ушкоджень, логічно викладати навчальний матеріал, обґрунтовувати професійні рішення та формулювати аргументовані висновки.

Використання різних методів контролю забезпечує об'єктивність і прозорість оцінювання, сприяє формуванню відповідального ставлення до навчальної діяльності та створює умови для своєчасного зворотного зв'язку, необхідного для коригування освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти.

9.3 Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з дисципліни «Спортивна травматологія» здійснюється з урахуванням результатів поточного, проміжного та індивідуального контролю. Під час оцінювання враховується рівень засвоєння теоретичних положень спортивної травматології, розуміння механізмів виникнення спортивних травм, клінічних і функціональних проявів ушкоджень опорно-рухового апарату, здатність аналізувати травматичні ситуації, обґрунтовувати вибір засобів фізичної терапії та реабілітації, коректно використовувати фахову медико-реабілітаційну термінологію, а також дотримання принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання захисту рефератів та мультимедійних презентацій

1 бал – робота має формальний або фрагментарний характер; тема розкрита поверхово; відсутня чітка логіка та структура викладу; матеріал подано без належного клініко-функціонального аналізу; фахова термінологія зі спортивної травматології використовується неточно; під час захисту здобувач не може пояснити основні положення роботи та обґрунтувати зроблені висновки.

2 бали – робота загалом відповідає темі та поставленому завданню, однак зміст висвітлено недостатньо глибоко; структура дотримана частково; наявні окремі неточності у трактуванні механізмів травм або реабілітаційних підходів; під час захисту здобувач демонструє базове розуміння матеріалу, проте аргументація є обмеженою.

3 бали – робота виконана у повному обсязі та відповідає визначеній меті; матеріал викладено логічно, послідовно й структуровано; продемонстровано розуміння механізмів спортивних травм і принципів реабілітації; фахова термінологія використовується коректно; під час захисту здобувач упевнено аргументує власні висновки та демонструє клінічно орієнтоване мислення.

Критерії оцінювання усних відповідей під час семінарських занять

1 бал – відповідь є неповною, несистемною та фрагментарною; відсутнє розуміння базових понять спортивної травматології; здобувач не орієнтується у механізмах виникнення травм і клінічних проявах ушкоджень.

2 бали – відповідь загалом відповідає поставленому запитанню, але має переважно описовий характер; аргументація недостатня; можливі окремі неточності у використанні термінів або прикладів зі спортивної практики.

3 бали – відповідь є повною, логічно структурованою та аргументованою; здобувач демонструє розуміння теоретичних і клініко-функціональних основ спортивної травматології, коректно застосовує фахову термінологію та здатний формулювати обґрунтовані висновки.

Критерії оцінювання доповнень до відповідей під час семінарського обговорення

1 бал – доповнення має епізодичний характер, містить окремі зауваження або приклади без чіткого зв'язку з темою заняття чи основною відповіддю.

2 бали – доповнення є змістовним, логічно пов'язаним з основною відповіддю, уточнює або розширює її, містить обґрунтовані міркування щодо механізмів травм, профілактики або реабілітаційних підходів.

Критерії оцінювання виконання практичних завдань (ситуативних кейсів)

Оцінювання практичних завдань з дисципліни «Спортивна травматологія» здійснюється з урахуванням здатності здобувачів аналізувати клініко-функціональні особливості спортивних травм, оцінювати стан опорно-рухового апарату та обґрунтовувати реабілітаційні рішення у межах професійних компетентностей фізичного терапевта.

4 бали – практичну роботу виконано в повному обсязі та відповідно до теми; продемонстровано ґрунтовне розуміння механізмів спортивних травм і принципів фізичної терапії; аналіз є логічним, послідовним і клінічно обґрунтованим; висновки аргументовані; під час захисту здобувач упевнено пояснює отримані результати та запропоновані реабілітаційні заходи.

2–3 бали – практичну роботу виконано загалом правильно, однак аналіз є недостатньо розгорнутим або містить окремі неточності у трактуванні клінічних проявів чи виборі реабілітаційних підходів; під час захисту здобувач демонструє розуміння основного змісту завдання, проте аргументація потребує уточнення.

1 бал – практичну роботу виконано частково або з істотними помилками; аналіз має поверховий характер; відсутній зв'язок між теоретичними положеннями спортивної травматології та практичними висновками; здобувач не може обґрунтувати власні рішення.

Критерії оцінювання презентації, доповідей, рефератів

Таблиця 5

Критерії оцінювання презентації, реферату

Кількість балів	Відповідність поставленому завданню	Аналітично-клінічна та функціональна	Обґрунтованість та розкриття положень	Структурованість і логіка подання
-----------------	-------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------------	-----------------------------------

		складова	спортивної травматології у фізичній терапії	матеріалу
4–5 балів	Робота повністю відповідає темі та меті завдання; зміст чітко орієнтований на розкриття проблематики спортивного травматизму; матеріал безпосередньо пов'язаний із програмними темами дисципліни «Спортивна травматологія»	Продемонстровано глибоке розуміння механізмів виникнення спортивних травм, їх клінічних і функціональних проявів; здійснено самостійний аналіз травматичних ситуацій і функціональних порушень опорно-рухового апарату; висновки є аргументованими та професійно обґрунтованими	Положення спортивної травматології розкриті повно і коректно; обґрунтовано роль фізичного терапевта у реабілітації та профілактиці спортивних травм; простежується чіткий зв'язок між теоретичними знаннями та практичною діяльністю у сфері фізичної терапії	Робота має чітку, логічно вибудовану структуру; матеріал викладено послідовно; вступ, основна частина та висновки взаємопов'язані та забезпечують цілісне сприйняття теми
2–3 бали	Робота загалом відповідає темі, однак окремі аспекти спортивної травматології висвітлені поверхово або без достатнього зв'язку з метою завдання	Аналітично-клінічна складова представлена частково; переважає опис видів травм без поглибленого функціонального аналізу; узагальнення наявні, але недостатньо розгорнуті	Основні положення спортивної травматології подані коректно, проте розкриті нерівномірно або з окремими неточностями; зв'язок із практикою фізичної терапії простежується частково	Загальна структура роботи збережена, однак можливі порушення логіки викладу, повтори або недостатня послідовність подання матеріалу
1 бал	Робота має формальний або фрагментарний зв'язок із темою; мета завдання реалізована частково або не простежується	Аналітично-клінічна складова майже відсутня; матеріал подано у вигляді несистематизованого опису травм без аналізу їх функціональних наслідків	Положення спортивної травматології подані поверхово, без обґрунтування їх значення для фізичної терапії та реабілітації спортсменів; аргументація відсутня або є	Структура роботи нечітка; виклад матеріалу хаотичний, що ускладнює розуміння змісту та логіки подання

			некоректною	
--	--	--	-------------	--

9.4 Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за темами занять

Поточне оцінювання та самостійна робота												ПТ	ДБ
Модуль 1						Модуль 2							
	1.1	1.2	1.3	1.4	тест	2.1	2.2	2.3	2.4	тест			
	8	11	11	11	13	7	7	7	7	13	95	5	
Розподіл балів за видами діяльності:													
УО		3	3	3		3	3	3	3		21		
Р		5	5								10		
П	5			5							10		
З	3	3	3	3							12		
ПЗ(СК)						4	4	4	4		16		
	54 бали					41 бал							
Загальна рейтингова оцінка											100		

Умовні позначення, що використовуються в таблиці:

ДБ – додаткові бали

ПТ – підсумок по темам та СР

УО – усне опитування на семінарському занятті

Р – написання реферату

П – створення презентації

З – захист презентації, реферату на семінарському занятті

ПЗ(СК) – виконання практичної роботи

Розподіл балів за видами діяльності

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Усне опитування на семінарських заняттях	3	7	21	Залік
Підготовка презентацій	5	2	10	
Підготовка рефератів	5	2	10	
Практичне завдання (ситуативний кейс)	4	4	16	
Захист рефератів, презентацій на семінарських заняттях	3	4	12	
Тестування	13	2	26	

Додаткові бали за участь в студентських конференціях, круглих столах, тощо	5	1	5	
Разом			100	

9.5 Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90 - 100 балів	«зараховано» /«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80 - 89 балів		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів		Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«не зараховано»/ «failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

10 Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Практичні навички фізичного терапевта: дидактичні матеріали / [Бакалюк Т., Барабаш С., Бондарчук В. та ін.]. – Київ, 2022. – 164 с
2. Методичні рекомендації до практичних і семінарських занять з дисципліни «Основи кінезіології» : метод. рек. для студентів НФаУ спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія». – Х. : НФаУ, 2021. – 25 с.

3. Фізична, реабілітаційна та спортивна медицина: Нейрореабілітація: Том 2 Національний підручник / Сокрут В.М., Синяченко О.В., Сокрут О.П. та інш. / За загальною редакцією професора В.М. Сокрута/. – 2020 – Слов'янськ-Тернопіль-Київ : «Видавництво “Друкарський двір”». 2020. – 340 с.
4. Особливості застосування технічних засобів у навчальному процесі студентів з дисциплін: «Основи практичної діяльності у фізичній реабілітації (вступ до спеціальності)», «Терапевтичні вправи» та «Біомеханіка та клінічна кінезіологія» / В.І. Бондарчук, А.В. Бай, К.В.Миндзів, О.В.Вайда // Медична освіта. – 2019. – № 3. – С. 6-13.
5. Гігієна у фізичній реабілітації: підручник / [К.О. Пашко, Д.В. Попович, О.В. Лотоцька, О.В. Сопель, В.А. Кондратюк, Г.А. Крицька]. – 2019 – Тернопіль: ТДМУ, – 360 с.
6. Біла книга з фізичної та реабілітаційної медицини в Європі // Український журнал фізичної та реабілітаційної медицини. – 2018. – № 2. – с. 113–127.
7. Основи реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії : підручник / Л. О. Вакуленко [та ін.] ; за заг. ред. Л. О. Вакуленко, В. В. Клапчука. - Тернопіль : Укрмедкн.: ТДМУ, 2018. - 371 с.
8. Лікувальна фізична культура : навч. посіб. для студентів / Козак Д.В., Н. О. Давибіда // Терноп. держ. мед. ун-т ім. І.Я. Горбачевського. - Тернопіль : Укрмедкнига, 2016. – 108 с.
9. Фізична реабілітація та основи здорового способу життя : навч. посіб. для студентів ВНЗ МОЗ України / Д. В. Козак, Н. О. Давибіда // Терноп. держ. мед. ун-т ім. І.Я. Горбачевського. - Тернопіль : Укрмедкнига, 2015. - 199 с.
10. Handbook of Human Anatomy. Borys Y. Reminetskyy, Illia Y. Herasymiuk, Larysa Y. Fedonyuk, Volodymyr D. Voloshyn. - Ternopil, Ukrmedknyha. - 2018, 224 p.

Додаткова література

1. Основи внутрішньої медицини та реабілітації: підручник / [Швед М.І., Геряк С.М., Мартинюк Лар. П., Левицька Л.В., Липовецька С.Й., Прокопович О.А.]; за ред. М. І. Шведа. – 2021. – Тернопіль: Укрмедкнига. – 412 с.
2. Моніторинг стану здоров'я за функціональними показниками за допомогою сенсорів у реабілітаційній медицині: систематичний огляд / В. П. Марценюк, І. В. Качур, А. С. Сверстюк, В. І. Бондарчук, Ю. В. Завіднюк, В. Б. Коваль, О. М. Мочульська // Вісник наукових досліджень. – 2019. – № 2. – С. 5-12.
3. Перспективи розробки і застосування біосенсорів та імуносенсорів із діагностичною метою у клінічній медицині / В. П. Марценюк, О. М. Мочульська, О. Р. Боярчук, Г. А. Павлишин, А. С. Сверстюк, Ю. В. Завіднюк, В. І. Бондарчук // Вісник наукових досліджень. - 2019. - № 1. - С. 15-22.
4. Медико-біологічні основи фізичної терапії, ерготерапії ("Нормальна анатомія" та "Нормальна фізіологія") : навч. посіб. / Мирослава Гриньків, Тетяна Куцериб, Станіслав Крась, Софія Маєвська, Федір Музика. – Львів : ЛДУФК, 2019. – 146 с.

5. Основи класичного масажу: навч.-метод. посіб. / Довгань О.М., Кедрич Г.В., Давибіда Н.О. //Видавничо-поліграфічний центр Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. - 2017. - 78 с.

6. Сущенко О. Теоретичні основи формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. 2018. № 4 (78). С. 226–237.

7. Комісова Т. Є., Коваленко Л. П., Мамотенко А. В. Вплив різних рухових режимів на фізичну працездатність студентів впродовж навчального року // Біологія та валеологія. 2017. Вип. 19. С. 131-140.

8. Соколова О.В. Біомеханіка: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фізична культура і спорт» освітньо-професійних програм «Фізичне виховання» і «Спорт» / О.В. Соколова, Г.А. Омеляненко, В.О. Тищенко. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. – 96 с.

9. Кравчанко Б.М. Система інтегративної кінезітерапії як сучасний метод фізичної реабілітації при захворюваннях опорно-рухової системи // Спортивна медицина і фізична реабілітація. 2016. № 2. С. 66-75.

Інформаційні ресурси

1. Громадська організація «Українська асоціація фізичної терапії». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://physrehab.org.ua/uk/home/>

2. Національна асоціація адвокатів України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naiu.org.ua/>